

Úlohy a ciele Slovenskej inšpekcie životného prostredia

Ďurđovičová, J.: Tasks and Objectives of Slovak Environmental Inspectorate. *Životné prostredie*, 54, 1, p. 40–49.

The Slovak Environmental Inspectorate (SEI) is a specialised supervisory authority of the Ministry of the Environment of the Slovak Republic, It has supervised compliance with environmental legislation since 1991, and is active in the following six environmental areas at the national level – water, air, waste, nature and landscape protection, biological safety and integrated prevention and pollution control. The inspectorate is the current licencing authority in the last of those environmental areas and it now undertakes many specialised tasks in addition to its original functions. The main role and mission of the Slovak Environmental Inspectorate has dramatically changed over the years. The SEI has become a modern institution which significantly contributes to improvement of the environmental state of the Slovak Republic and its role in society is irreplaceable.

Key words: environment, supervision, competences, pollution, prevention

Výrazný rozmach priemyslu, poľnohospodárstva, výstavby, ale aj iných činností, ktorý nastal v druhej polovici 20. storočia, priniesol so sebou nový fenomén v podobe otázok o možnom negatívnom dopade týchto činností na kvalitu životného prostredia a zdravia ľudí.

Na pomyselné misky váhy sa tak na jednej strane dostali rozvoj a potreby ľudskej spoločnosti a na druhej strane ich neblahé vplyvy, ohrozujúce zachovanie prirodzene čistého životného prostredia pre ďalšie generácie. Postupne sa začali kreovať mechanizmy a inštitúcie určené na sledovanie vplyvu priemyselno-technických činností na životné prostredie a zdravie ľudí. Ľudstvo si s postupnou nástojčivosťou, založenou aj na vlastných negatívnych skúsenostiach, začalo uvedomovať unikátnosť životného prostredia, ktoré je jediným predpokladom našej existencie. Preto sa v súlade s týmto vnímaním sveta prirodzene vyvinula potreba chrániť životné prostredie a s ním aj zdravie ľudí. Nástrojmi, ktoré majú k tejto ochrane prispieť, sú predovšetkým zákony, ktoré sa za týmto účelom prijímajú. Tie by však nepostačovali k naplneniu ich účelu, ak by ich dodržiavanie nemal kto kontrolovať. Inštitút kontroly určite nepatrí k príjemným a obľúbeným formám presadzovania akýchkoľvek regulácií. Jednoznačne ho však možno označiť za jeden z najúčinnějších nástrojov prispievajúcich k zmene správania ako jednotlivcov tak aj skupín v prospech záujmov celej spoločnosti.

Vznik Slovenskej inšpekcie životného prostredia

Šesťdesiate roky 20. storočia na území SR boli obdobím, v ktorom sa začali objavovať prvé snahy, postupne dopĺňané reálnymi krokmi, smerujúce k inštitucionalizácii orgánov určených na ochranu životného prostredia. Priamo viedli k vzniku dvoch samostatných organi-

zácií – Štátnej vodohospodárskej inšpekcie a Štátnej technickej inšpekcie ochrany ovzdušia. Stali sa tak prvými „technickými“ inšpekciami ochrany životného prostredia, ktoré začali v SR pôsobiť na základe prijatých zákonov – a to zákona č. 11/1955 Zb. o vodnom hospodárstve a zákona č. 35/1967 Zb. o opatreniach proti znečisťovaniu ovzdušia. Vznik Štátnej vodohospodárskej inšpekcie, ktorej nástupcom sa neskôr stala Slovenská vodohospodárska inšpekcia, sa datuje k roku 1960 a Štátna technická inšpekcia ochrany ovzdušia bola založená v roku 1967.

Z pohľadu problematiky ochrany životného prostredia sa obdobie po roku 1990 na Slovensku vyznačovalo intenzívnou a bohatou tvorbou právnych predpisov, ktoré postupne a cielene začali riešiť jednotlivé zložky životného prostredia. Tento stav viedol v roku 1991 aj k zriadeniu Slovenskej inšpekcie životného prostredia (SIŽP), ktorá vznikla zlúčením už spomenutých, dovtedy samostatných organizácií: Slovenskej vodohospodárskej inšpekcie a Štátnej technickej inšpekcie ochrany ovzdušia.

SIŽP, ako odborný kontrolný orgán s celoslovenskou pôsobnosťou, bola zriadená 1. septembra 1991 vtedajším ministrom – predsedom Slovenskej komisie pre životné prostredie. Jej primárna úloha spočíva v kontrole nad dodržiavaním zákonných povinností a podmienok ustanovených pre jednotlivé činnosti a oblasti, vymedzené právnymi predpismi platnými na úseku životného prostredia.

Vývoj Slovenskej inšpekcie životného prostredia

Kým na počiatku SIŽP tvorili dve zložky – inšpekcia ochrany ovzdušia a inšpekcia ochrany vôd – postupom rokov a z dôvodu narastajúcej potreby intenzívnejšie vykonávať dozor nad stavom aj iných zložiek životného

prostredia sa prirodzene rozširovala. Po prijatí prvého zákona č. 238/1991 Zb. o odpadoch došlo v roku 1992 k zriadeniu *inšpekcie odpadového hospodárstva* a v roku 1995 k zriadeniu *inšpekcie ochrany prírody a krajiny* na podklade prijatého zákona č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny.

Prvý rok svojej existencie SIŽP kreovala najmä internú organizačnú štruktúru, začala s náborom personálnych kapacít a odbornou prípravou zamestnancov – inšpektorov – na výkon kontrolnej činnosti a budovala svoje technické zázemie. V nasledujúcom roku reálne začala vykonávať kontrolnú činnosť a tak za rok 1992 vykázala prvé výsledky už pod názvom SIŽP.

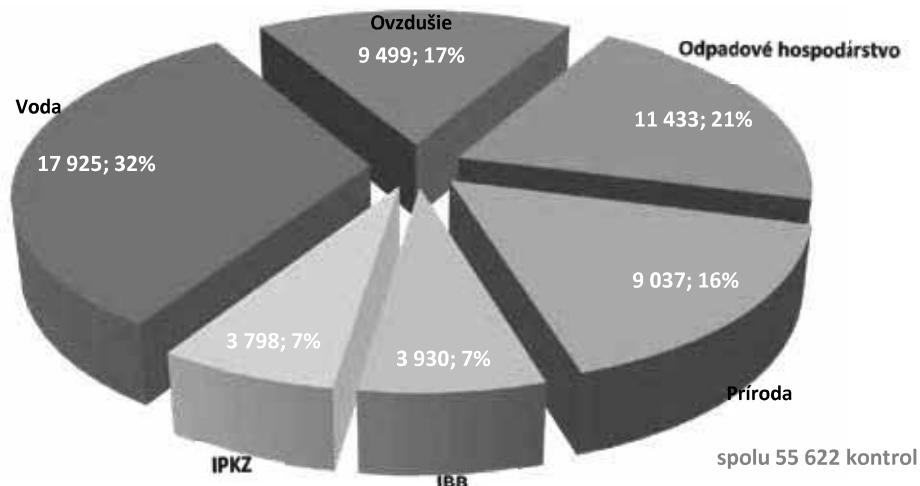
Nové smerovania a koncepcie environmentálnej politiky SR, ako aj príprava vstupu Slovenska do Európskej únie (EÚ) sa v roku 2003 pričínili o to, že v súvislosti s prijatím zákona č. 151/2002 Z. z. o používaní genetických technológií a geneticky modifikovaných organizmov (zákon o GMO), bola na SIŽP zriadená v poradí už jej piata odborná zložka – *inšpekcia biologickej bezpečnosti*. A napokon, na základe prvého zákona č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia v znení neskorších predpisov, bola SIŽP rozšírená o zložku *integrovaného povolenia a kontroly*. Primárnou úlohou tejto inšpekcie, na rozdiel od ostatných, je vydávanie integrovaných povolení pre prevádzky, ktoré naplňajú kritéria uvedeného zákona, avšak súčasne plní aj úlohu kontrolného orgánu.

V období od 1. júla 2001 do 31. októbra 2003 bola súčasťou SIŽP aj *stavebná inšpekcia*, ktorá po tomto období prešla do pôsobnosti vtedajšieho Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR.

SIŽP tak v súčasnosti reprezentuje šesť odborov inšpekcie – ochrany vôd, ochrany ovzdušia, odpadového hospodárstva, ochrany prírody a krajiny, biologickej bezpečnosti a integrovaného povolenia a kontroly – ktoré na svojich úsekoch vykonávajú štátny dozor nad príslušnými právnymi predpismi a na úseku integrovanej prevencie a kontroly znečisťovania životného prostredia (IPKZ) aj povolenie prevádzok, ktoré spadajú pod zákon č. 39/2013 Z. z.

Každá z uvedených odborných zložiek je štruktúrovaná tak, aby zabezpečila efektívne plnenie úloh v oblasti svojho pôsobenia a súčasne sa podieľala na

Počet kontrol podľa zameraní odborov v rokoch 2004 - 2019

Obr. 1. Kontrolná činnosť SIŽP v rokoch 2004 až 2019. Zdroj: SIŽP

Vysvetlivky: IPKZ – Integrovaná prevencia a kontrola znečisťovania životného prostredia; IBB – Inšpekcia biologickej bezpečnosti

plnení spoločenského poslania SIŽP ako celku, ako aj očakávaní spoločnosti. SIŽP kontroluje fyzické osoby oprávnené podnikat' a právnické osoby a na úsekoch ochrany prírody a krajiny a biologickej bezpečnosti aj fyzické osoby.

SIŽP, ktorá má s ohľadom aj na jej originálne činnosti, nezastupiteľnú úlohu v ochrane životného prostredia v SR, je rozdelená na *ústredie* so sídlom v Bratislave a štyri *regionálne inšpektoráty životného prostredia* so sídlami v Bratislave, Banskej Bystrici, Žiline a Košiciach a jeden Inšpektorát životného prostredia Bratislava – *stále pracovisko* v Nitre. V súčasnosti na SIŽP pracuje celkom 245 zamestnancov. Práca inšpektora je veľmi náročná, pretože kladie mimoriadne vysoké nároky nielen na odborné vedomosti, čo je možno porovnateľné s inými významnými profesiami, ale vyžaduje napr. aj schopnosť a ochotu čeliť často neprimeraným útokom zo strany kontrolovaných osôb.

Kompetencie a činnosť Slovenskej inšpekcie životného prostredia

Rozsah kontrolnej a povolovej činnosti SIŽP, s ohľadom na odborné zložky, ktoré sú v nej sústredené, a rozsah právnych predpisov, ktoré sú predmetom jej pôsobenia, sú značné. V sumáre SIŽP vykonáva štátny dozor nad celkom 130 predpismi, z toho nad 29 zákonmi, 53 vyhláškami, 10 nariadeniami vlády SR, ale aj 38 nariadeniami EÚ. Celoslovenské pôsobenie však predurčilo SIŽP aj na výkon špeciálnych úloh, ktoré sú iba v jej originálnej kompetencii. Každá z odborných zložiek je preto niečím výnimočná a nezastupiteľná. K osobitným a významným úlohám SIŽP, ako špeciali-

zovaného orgánu štátnej správy, aj v spojení s presadzovaním nariadení EÚ, patrí napr.:

- plnenie úloh SR v medzinárodnom systéme ochrany vôd a pri cezhraničnom zhoršení kvality vôd na hraničných tokoch a zabezpečenie prevádzky Medzinárodného varovného strediska SR v súlade s Dohovorom o spolupráci pri ochrane a trvalom využívaní Dunaja;
- povoľovanie činnosti a stavebné povoľovanie strategických priemyselných prevádzok;
- zabezpečovanie stanoviska za SR v prípade povoľovania prevádzok v susedných členských štátoch s možným cezhraničným vplyvom na životné prostredie na územie SR;
- zabezpečovanie vyjadrenia cudzieho dotknutého orgánu a jeho účasť pri povoľovaní prevádzok s cezhraničným vplyvom;
- schvaľovanie plánov preventívnych opatrení na zamedzenie vzniku neovládateľného úniku škodlivých látok a obzvlášť škodlivých látok do životného prostredia a na postup v prípade ich úniku – havarijný plán;
- riadenie práce pri mimoriadnom zhoršení vôd a vydávanie príkazov pôvodcovi mimoriadnom zhoršení vôd na vykonanie opatrení;
- kontrolovanie:
 - cezhraničného pohybu odpadov;
 - držby, obchodu a dovozu exemplárov podľa dohovoru CITES (*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*), aj v rámci medzinárodnej policajnej organizácie INTERPOL;
 - cezhraničnej prepravy, vývozu a dovozu geneticky modifikovaných organizmov, vrátane zdieľania informácií prostredníctvom mechanizmu *Biosafety Clearing-House*;
 - šírenia invázných nepôvodných druhov;
 - používateľov genetických technológií alebo genetických organizmov (GMO);
 - kvality vyrábaných, dovážaných a predávaných palív a kvality vyrábaných a dovážaných regulovaných výrobkov;
 - dodržiavania emisných limitov na stacionárnych zdrojoch vlastnými kontrolnými diskontinuálnymi meraniami;
 - reprezentatívnosti výsledkov oprávnených meraní emisií, technických požiadaviek a všeobecných podmienok prevádzkovania, kalibrácie, skúšok a inšpekcie zhody automatizovaných meracích systémov emisií (AMS-E), dodržiavania zásad výkonu oprávneného merania, náležitosti a požiadavky vyhotovovania správy o oprávnenej technickej činnosti a protokolov z kontinuálneho monitorovania emisií a dodržiavania osobitných podmienok oprávneného merania;

- monitorovanie cezhraničnej prepravy podozrivého elektrozariadenia;
- monitorovanie cezhraničnej prepravy použitých batérií a akumulátorov, ktoré nie sú odpadom;
- vykonávanie environmentálnych kontrol a štátneho stavebného dohľadu v strategických priemyselných prevádzkach;
- organizovanie a koordinovanie vykonávania kontrol na úseku prevencie závažných priemyselných havárií;
- vyjadrovanie k bezpečnostnej správe, ktorú vypracovávajú podniky spadajúce pod zákon o závažných priemyselných haváriách;
- koordinovanie prenosov údajov do národného registra a Európskeho registra uvoľňovania a prenosov znečisťujúcich látok.

Za obdobie rokov 2004 až 2019, teda za posledných 15 rokov, kedy v podmienkach SIŽP činnosť vykazovalo už všetkých jej šesť odborných zložiek, SIŽP vykonala 55 622 kontrol, pri ktorých bolo v priemere zistené porušenie v 31 % kontrol, vydala 12 241 právoplatných rozhodnutí o pokutách, ktorými uložila pokuty v celkovej výške 14 656 237 eur a vydala 6 698 integrovaných povolení a ich zmien.

SIŽP v období rokov 2004 až 2019 riešila viacero významných udalostí a káuz, z ktorých mnohé rezonovali aj vo verejnosti. Na úseku vôd to boli napr. viaceré kontroly v spoločnosti Fortischem, a. s., Nováky (predtým Novácke chemické závody, a. s., Nováky), ktorá je jedným z potenciálnych znečisťovateľov Hornej Nity. Kontroly boli zamerané najmä na prevádzku a účinnosť čistiarne odpadových vôd, ktorá je v prevládajúcom charaktere určená na čistenie priemyselných odpadových vôd, a následne na vypúšťanie týchto už predčistených vôd do recipientu Nitra. Počas kontrol bolo zistené, že spoločnosť nedodržiavala viaceré podmienky právoplatného povolenia na vypúšťanie odpadových vôd do rieky Nitra.

V oblasti ochrany ovzdušia to bolo napr. šetrenie petície poukazujúcej na znečisťovanie ovzdušia v dôsledku činnosti prevádzkovateľa veľkého zdroja znečisťovania ovzdušia – Kovohuty Krompachy, a. s., na zdroji šachtová pec (výroba čiernej medi). Kontrolou bolo zistené napr. prederavenie filtračnej vložky v komore č. 6 filtračnej stanice, slúžiacej na odprášenie šachtovej pece, nedodržanie technicko-prevádzkových parametrov predpísaných v platnej dokumentácii, nesprávny chod technologického zariadenia (šachtová pec a filtračné zariadenia), nedodržanie určených emisných limitov meraného zdroja pre SO₂, zistené pri diskontinuálnom emisnom meraní.

V oblasti odpadového hospodárstva k najzávažnejším prípadom patrí odhalenie nezákonnej cezhraničnej prepravy 1 300 t odpadov z Rakúska, ktorý bol zistený v Partizánskom. Prešetrovaním sa podarilo objasniť a preukázať túto nezákonnú prepravu, pričom Rakúsko

prevzalo zodpovednosť za tento odpad a zabezpečilo nakladanie s ním v súlade s európskym právom platným v tejto oblasti. Obdobne bola vyriešená aj ďalšia nezákonná cezhraničná preprava, odpad z ktorej rovnako pochádzal z Rakúska. V tomto prípade nedošlo k umiestneniu odpadu na území SR, nakoľko odpad bol zachytený ešte v dvoch kamiónoch, z ktorých mal byť vyložený do opusteného lomu. V tomto prípade, aj v súčinnosti s colnou správou a políciou, bola táto nezákonnosť zachytená včas a kamióny s nákladom odpadu boli odprevedené policajnou eskortou na štátnu hranicu s Rakúskom, ktoré si tento nezákonne prepravený odpad následne prevzalo v súlade s európskym právom platným v tejto oblasti.

V oblasti ochrany prírody a krajiny bol významný napr. prípad zakázanej komerčnej činnosti s papagájom sivým (*Psittacus erithacus*), kedy právnická osoba neprekázala inšpekcii pri 39 exemplárov ich nadobudnutie alebo dovezenie v súlade s právnymi predpismi CITES. Tieto papagáje boli s najväčšou pravdepodobnosťou odchytené vo voľnej prírode v Afrike a prepašované do Európy. Závažným prípadom bolo aj zistenie protizákonného výrubu stovky drevín rastúcich na parcelách v k. ú. Dobšiná, na území s prvým stupňom ochrany, subjektom MontyWood, spol. s r. o.

Citlivo je verejnosťou vnímaná aj oblasť biologickej bezpečnosti. Slovensko má na používanie geneticky modifikovaných organizmov (GMO) stanovené veľmi prísne podmienky, ale i tak sa v roku 2005 zdvihla aj u nás vlna protestov voči pestovaniu geneticky modifikovanej kukurice, ktorá bola uvoľnená na trh EÚ. Preto vtedajší minister životného prostredia SR László Miklós dal SIŽP podnet na správne konanie o zákaze jej pestovania. Do tohto konania boli ako znalci prizvané všetky relevantné osoby, vrátane viacerých ústavov Slovenskej akadémie vied (SAV). V roku 2005 sa geneticky modifikovaná kukurica na slovenské poľia nakoniec nedostala, výsledkom tohto správneho konania však bolo rozhodnutie, že za stanovených kontrolných opatrení môžu povolenú kukuricu pestovať aj slovenskí poľnohospodári.

V oblasti integrovaného povoľovania a kontroly SIŽP zastáva dôležitú úlohu v povoľovaní prevádzok, ktoré sú významné objemom svojej činnosti, vrátane podstatného prínosu pre zamestnanosť na Slovensku. SIŽP povoľovala, povoľuje a kontroluje činnosť, napr. prevádzok významných spoločností, ako sú elektrárne, automobilky, veľké chemické prevádzky, papierne, metalurgické prevádzky, potravinárske spoločnosti a iné. Tento útvar riešil aj závažnú protizákonnú činnosť pri prevádzkovaní skládky odpadov Vlčie hory v okrese Hlohovec, ktorý prevádzkovateľovi tejto skládky uložil doposiaľ najvyššiu pokutu, a to vo výške 250 000 eur za nesplnenie uložených opatrení na nápravu.

Najvyššiu pokutu v oblasti ochrany vôd uložila zložka inšpekcie ochrany vôd subjektu FORTISCHEM,

a. s., Nováky za vypúšťanie odpadových vôd v rozpore s povolením orgánu štátnej vodnej správy vo výške 24 502,41 eur.

V oblasti ochrany ovzdušia bola najvyššia pokuta 46 471 eur uložená subjektu Kovohuty Krompachy, a. s., za viaceré porušenia ustanovení zákona o ovzduší.

Úsek inšpekcie odpadového hospodárstva uložil najvyššiu pokutu 38 000 eur subjektu Obchod s palivami, s. r. o., Žilina za to, že v rozpore so zákonom o odpadoch použil rôzne druhy odpadov na povrchovú úpravu terénu.

Na úseku ochrany prírody a krajiny najvyššia pokuta vo výške 20 000 eur bola uložená subjektu MontyWood, spol. s r. o., za protiprávne konanie, ktorého sa dopustil tým, že si objednal výrub drevín, v rámci ktorého jeho realizátori vyrúbali stovky drevín rastúcich na parcelách v k. ú. Dobšiná na území s prvým stupňom ochrany. Rovnaká výška pokuty bola uložená aj subjektu KROM, s. r. o., za protiprávne konanie, ktorého sa dopustil tým, že dal pokyn na výrub drevín v k. ú. Humenné mimo lesného pôdneho fondu, kde platí prvý stupeň územnej ochrany, pričom na túto činnosť nebol vydaný právoplatný súhlas orgánu ochrany prírody.

Inšpekcia biologickej bezpečnosti zistené porušenia rieši hlavne opatreniami na nápravu a rozhodnutiami o zničení GMO. Najvyššie pokuty uložila ústavom SAV vo výške 1 660 eur.

Ochrana vôd

Ochrana povrchových a podzemných vôd vrátane vodných ekosystémov a od vôd priamo závislých ekosystémov v krajine je právne upravená v článku 4 Ústavy Slovenskej republiky a následne aj v zákone č. 364/2004 Z. z. o vodách (vodný zákon), do ktorého bola implementovaná *smernica Európskeho parlamentu a Rady 2000/60/EÚ z 23. októbra 2000, ktorou sa ustanovuje rámec pôsobnosti pre opatrenia spoločenstva v oblasti vodného hospodárstva* (rámcová smernica o vode). Smernica ukladá členským štátom povinnosť chrániť podzemné vody, nakoľko sú najcitlivejším a najväčším útvárom sladkej vody na Zemi a predovšetkým hlavným zdrojom pre verejné zásobovanie pitnou vodou v mnohých regiónoch. Účelom vodného zákona je všestranne chrániť vody pre ich nenahraditeľnosť a preto ustanovenia vodného zákona, povinnosti vyplývajúce z jeho príslušných ustanovení ako aj právnych predpisov vydaných na jeho základe, sú koncipované ako preventívne opatrenia na zamedzenie úniku znečisťujúcich látok do prostredia súvisiaceho s vodou, vrátane vodných ekosystémov a od vôd priamo závislých ekosystémov. SIŽP pri plnení si svojich úloh v rámci štátneho vodoochranného dozoru v kontrolovaných subjektoch vykonáva aj osvetu a edukáciu na úseku ochrany vôd, čím pôsobí preventívne pri odstraňovaní nežiaduceho stavu na tomto úseku.

Inšpekcia ochrany vôd, ktorej prvopočiatky pôsobe-
nia v podmienkach jej predchodcu siahajú až do roku
1960, vykonáva štátny dozor napr. nad vypúšťaním
odpadových vôd alebo osobitných vôd, prevádzkou
a údržbou zariadení slúžiacich na zníženie alebo od-
stránenie znečistenia vôd vypúšťaných do povrchových
alebo podzemných vôd, ochranou povrchových a pod-
zemných vôd pred ich znečisťovaním inými látkami ako
odpadovými vodami, ochranou prirodzenej akumulácie
vôd a vodných zdrojov pred ich znečistením. K jej ďal-
ším významným úlohám patria aj kontroly vykonávané
v chránenej vodohospodárskej oblasti prirodzenej aku-
mulácie vôd na Žitnom ostrove, nakoľko táto oblasť je
svojimi prírodnými podmienkami významnou priro-
dzenou akumuláciou podzemných a povrchových vôd.
Preto z hľadiska ochrany vôd k mimoriadnym a dôleži-
tým kontrolám patria kontroly podnikov poľnohospo-
dárskej prvovýroby.

Novelami vodného zákona pre inšpekciu ochrany
vôd v priebehu rokov postupne pribudli ďalšie kom-
petencie ako napr. riešenie mimoriadneho zhoršenia
vôd, schvaľovanie havarijného plánu, kontrola vypúš-
ťania splaškových odpadových vôd z plavidiel, zaob-
chádzania so znečisťujúcimi látkami a inými odpado-
vými vodami z plavidiel, ukladanie opatrení a pokút
v správnom konaní. Slovensko plní tiež úlohy v medzi-
národnom systéme ochrany vôd a zabezpečuje prevádzku
Medzinárodného varovného strediska SR v súlade
s Dohovorom o spolupráci pri ochrane a trvalom vyu-
žívaní Dunaja.

Inšpekcia ochrany vôd najviac kontrol vykonala
v rámci riešenia *mimoriadneho zhoršenia vôd* (MZV), pri
schvaľovaní havarijných plánov a pri šetrení podnetov.
V rámci riešenia MZV inšpekcia ochrany vôd preberá
hlásenia predovšetkým od jeho pôvodcu a od orgánov
štátnej vodnej správy a zložiek *Integrovaného záchranného
systému* ako aj *Hasičského a záchranného zboru* a *Policajné-
ho zboru SR*. Zistenými príčinami MZV sú predovšet-
kým úniky znečisťujúcich látok do prostredia súvisia-
ceho s vodou, vrátane vodných ekosystémov a od vôd
priamo závislých ekosystémov. Najvýznamnejšou sku-
pinou znečisťujúcich látok sú ropné látky a to celkovo
okolo 50,5 %. Ďalšou významnou skupinou, ktorá sa
podieľa na vzniku MZV, sú odpadové vody a ich vy-
púšťanie do povrchových alebo podzemných vôd bez
povolenia orgánu štátnej vodnej správy, čo predstavuje
okolo 26 %.

Pri kontrolách zaobchádzania so znečisťujúcimi lát-
kami sa inšpekcia zameriava hlavne na technické a orga-
nizačné zabezpečenie prevencie neželateľných únikov
znečisťujúcich látok a materiálno-technické zabezpečie-
nie zneškodňovania a odstraňovania týchto látok pri ich
prípadných únikoch. V rámci tohto dozoru sú kontrolo-
vané najmä zásobné a prevádzkové nádrže, potrubné
rozvody a manipulačné plochy na stáčanie a výdaj zne-
čisťujúcich látok, manipulačné plochy na skladovanie

týchto látok. V oblasti poľnohospodárskej prvovýroby
sa vyhodnocuje zaobchádzanie a skladovanie hospo-
dárskych hnojív, priemyselných hnojív, prípravkov na
ochranu rastlín a silážnych štiav. Kontroly sa taktiež vy-
konávajú na bioplynových staniciach (digestát, fugát).

Pri kontrolách nakladania s vodami, prevádzky
a účinnosti čistiarni odpadových vôd sa preveruje naj-
mä dodržiavanie vydaných rozhodnutí na nakladanie
s vodami. Inšpekcia vykonáva aj vlastné sledovanie
kvalitatívnych a kvantitatívnych hodnôt vypúšťania od-
padových vôd.

Kontrolami vo všeobecnosti je dlhodobou zistené
vysoké percento porušenia ustanovení vodného záko-
na. Ďalšími významnými úlohami, ktoré od roku 2004
plní inšpekcia ochrany vôd, sú kontroly podľa zákona
č. 128/2015 Z. z. o prevencii závažných priemyselných
havárií, podľa zákona č. 67/2010 Z. z. o podmienkach
uviedenia chemických látok a chemických zmesí na
trh (chemický zákon) a podľa zákona č. 319/2013 Z. z.
o pôsobnosti orgánov štátnej správy pre sprístupnenie
biocídnych výrobkov na trh a ich používanie (biocídny
zákon). Uvedené kontroly predstavujú približne 10 %
z celkového počtu vykonaných kontrol.

Zákon č. 128/2015 Z. z. o prevencii závažných prie-
myselných havárií je preventívnym zákonom, ktorého
primárnym cieľom je predchádzať vzniku takýchto ha-
várií s prítomnosťou nebezpečných látok a obmedziť ich
následky na zdravie ľudí, životné prostredia a majetok.
Kontrolami na tomto úseku sa zisťuje, ako prevádzko-
vatelia plnia ustanovené povinnosti.

Kontroly dodržiavania ustanovení na úseku chemic-
kej legislatívy (chemický a biocídny zákon) sú kontro-
lami s nízkym stupňom možného zistenia porušenia
zákonných ustanovení, nakoľko inšpekcia je jedným zo
siedmich kontrolných orgánov podľa citovaných záko-
nov, ktoré vykonávajú kontrolu vo vzájomnej súčinnos-
ti.

Ochrana ovzdušia

Právna úprava ochrany ovzdušia bola v bývalom
Československu zavedená do právneho systému v roku
1967 zákonom č. 35/1967 Zb. o opatreniach proti znečis-
ťovaniu ovzdušia, ktorý bol známy aj ako komínový zá-
kon. Zákon riešil najmä zabezpečenie dobrého rozpty-
lu emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia dostatočne
vysokým komínom, nie obmedzovanie emisií. Z tohto
dôvodu bolo Československo známe ako krajina vysokých
komínov. Do tohto obdobia siahajú prvé kroky
v zaistení ochrany ovzdušia prostredníctvom štátneho
orgánu, ktorý bol na tento účel určený – *Štátnej technic-
kej inšpekcie ochrany ovzdušia*, ktorá bola predchodkyňou
súčasnej inšpekcie ochrany ovzdušia SIŽP. V nasle-
dujúcom období bol tento zákon nahradený zákonom
č. 309/1991 Zb. o ochrane ovzdušia pred znečisťujúcimi
látkami (zákon o ovzduší), ktorý znamenal významný
pozitívny posun, pretože ochranu ovzdušia riešil no-

vou koncepciou, ktorej cieľom bolo zaistiť čo najnižšie znečisťovanie ovzdušia. Zákon zaviedol emisné limity, poplatky a pokuty za znečisťovanie, monitoring a inventarizáciu emisií, smogovú varovnú a regulačnú službu. Jeho plnenie si vyžiadalo aj zásadnú inováciu monitorovacieho systému kvality ovzdušia. Emisné limity a poplatky viedli v priebehu 90. rokov 20. storočia k poklesu tuhých aj plyných emisií zo stacionárnych zdrojov. V roku 2002 bol prijatý, v poradí už tretí zákon č. 478/2002 Z. z. o ovzduší, ktorým Slovensko plne prevzalo pravidlá ochrany ovzdušia EÚ. V súčasnosti inšpekcia ochrany ovzdušia kontroluje dodržiavanie kvality ovzdušia podľa nového zákona č. 137/2010 Z. z. o ovzduší, ale aj zákona č. 286/2009 Z. z. o fluórovaných skleníkových plynch a zákona č. 321/2012 Z. z. o ochrane ozónovej vrstvy Zeme.

Od roku 2014, kedy boli inšpekcii ochrany ovzdušia udelené Slovenskou národnou akreditačnou službou osvedčenia o akreditácii na technické činnosti, inšpekcia ochrany ovzdušia vykonáva akreditované kontrolné emisné merania vlastnými meracími vozidlami a inšpekcie zhody AMS-E. V roku 2019 sa opätovne po piatich rokoch uskutočnil na SIŽP proces reakreditácie meracích skupín vykonávajúcich kontrolné emisné merania znečisťujúcich látok a inšpekciu zhody AMS-E. Posudzovacia skupina Slovenskej národnej akreditačnej služby hodnotila plnenie akreditačných požiadaviek na ústredí SIŽP a na pracoviskách technických činností na inšpektorátoch v Žiline a Banskej Bystrici. Počas posudzovania systémových požiadaviek bolo preverené plnenie požiadaviek akreditačných noriem STN EN ISO/IEC 17025 a STN EN ISO/IEC 17020, svedecké posúdenie pri výkone meraní aj pri výkone inšpekcie zhody AMS-E. Posudzovatelia Slovenskej národnej akreditačnej služby konštatovali, že všetky činnosti boli vykonané profesionálne a na vysokej odbornej úrovni. Vysoko pozitívne bolo hodnotené aj plnenie systémových požiadaviek akreditačných noriem.

Po ukončení procesu reakreditácie Slovenskou národnou akreditačnou službou vydala SIŽP osvedčenia o akreditácii, ktoré potvrdzujú, že inšpekcia ochrany ovzdušia je aj naďalej spôsobilá vykonávať kontrolné emisné merania a inšpekciu zhody AMS-E. Akreditácia bola udelená 14. augusta 2019 s platnosťou do 14. augusta 2024.

Kontrolná činnosť inšpekcie ochrany ovzdušia pozostáva najmä z inšpekčných kontrol, kontrolných diskontinuálnych meraní emisií znečisťujúcich látok na zdrojoch znečisťovania ovzdušia a z kontrol inšpekcie zhody AMS-E. Inšpekčnými kontrolami sa sleduje dodržiavanie zákona o ovzduší napr. u prevádzkovateľov zdrojov (veľkých, stredných, ale aj malých) znečisťovania ovzdušia, podnikateľov a oprávnených osôb vykonávajúcich oprávnené technické činnosti. Pri kontrolách zameraných na diskontinuálne meranie emisií znečisťujúcich látok na zdrojoch znečisťovania ovzdušia sa sleduje

dodržiavanie ustanovených, resp. určených emisných limitov ustanovených znečisťujúcich látok (TZL – tuhé znečisťujúce látky, TOC – celkový organický uhlík, NO_x, CO, SO₂ a ďalšie). Kontroly inšpekcie zhody AMS-E sú vykonávané najmä na veľkých zdrojoch znečisťovania ovzdušia, ktorými sú zväčša najväčšie priemyselné subjekty.

Odpadové hospodárstvo

Prvými právnymi predpismi, ktoré upravovali problematiku odpadového hospodárstva, boli zákon č. 238/1991 Zb. o odpadoch, ktorý platil ešte pre celú vtedajšiu ČSFR a zákon č. 494/1991 Zb. o štátnej správe v odpadovom hospodárstve, tento platil už len pre územie Slovenska. V súvislosti s aproximáciou práva EÚ do legislatívy SR bol ešte federálny zákon FZ ČSFR č. 238/1991 Zb. o odpadoch v roku 2001 nahradený ďalším zákonom č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a v roku 2002 bol prijatý nový zákon č. 529/2002 Z. z. o obaloch. Postupom času došlo na úseku odpadového hospodárstva aj k ďalším legislatívnym zmenám a tak inšpekcia odpadového hospodárstva v súčasnosti kontroluje dodržiavanie v poradí už tretieho zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch. Okrem neho vykonáva dozor nad dodržiavaním zákona č. 329/2018 Z. z. o poplatkoch za uloženie odpadov, zákona č. 514/2008 Z. z. o nakladaní s odpadom z ťažobného priemyslu, zákona č. 127/2006 Z. z. o perzistentných organických látkach a zákona č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí. Uvedené právne predpisy určujú nielen okruh osôb a činností, ale aj rozsah povinností, ktoré sa týčto osôb týkajú a ktoré sa tak stali cieľovou skupinou kontrolnej činnosti v tejto oblasti.

Najvýznamnejšou oblasťou kontrol z pohľadu rozsahu ustanoveného zákonom a tomu zodpovedajúcej naliehavosti, sú kontroly zamerané na dodržiavanie zákona o odpadoch. Tento zákon je základným právnym rámcom odpadového hospodárstva na Slovensku. Neupravuje však iba samotné nakladanie s odpadmi, určuje aj hierarchiu odpadového hospodárstva, v rámci ktorej na prvom mieste je predchádzanie vzniku odpadov. Spoločným znakom všetkých subjektov vymedzených týmto zákonom a nakladajúcich s odpadmi, je ich označenie ako *držiteľ odpadov*. S tým je spojený aj základný rozsah všeobecných povinností, ktorý je spoločný pre všetkých držiteľov odpadov.

Značný počet zistených porušení sa vzťahuje aj na následné nezákonné odovzdanie odpadu osobe, ktorá s odpadom nie je oprávnená nakladať. Kontrolami býva neraz odhalený celý reťazec vzájomne prepojených subjektov, ktoré odpad preberajú a nakladajú s ním v rozpore so zákonom.

SIŽP vykonáva kontroly zamerané aj na nakladanie s komunálnym odpadom a drobným stavebným odpadom. V súčasnosti chcú mať občania dostatok nádob určených na zber triedených zložiek komunálneho od-

padu a tiež majú právo, v rámci zákonom ustanovených podmienok, minimálne dvakrát do roka odovzdať objemný odpad, komunálny odpad s obsahom nebezpečných látok a drobný stavebný odpad na miesto určené obcou. V rámci týchto kontrol inšpekcia odpadového hospodárstva sleduje napr. aj dodržanie zákonom ustanovenej spôsobu zabezpečenia komunálneho odpadu v lokalitách s výskytom medveďa hnedého.

Novou, rôznorodou a zároveň veľkou skupinou kontrol sa v rámci zákona o odpadoch po roku 2016 stali kontroly subjektov, ktoré zohrávajú významnú rolu v rozšírenej zodpovednosti výrobcov. Sú to najmä výrobcovia vyhradených výrobkov (elektrozariadení, batérií a akumulátorov, obalov a neobalových výrobkov, pneumatík a vozidiel), distribútori týchto výrobkov, spracovatelia odpadov pochádzajúcich z týchto výrobkov a ďalší. Významné postavenie majú aj kontroly subjektov, ktoré svojou často vedomou činnosťou spôsobujú najväčší negatívny dopad na stav a kvalitu životného prostredia tým, že odpady ukladajú na miesta, ktoré na to nie sú určené. Špeciálne a jedinečné postavenie má inšpekcia odpadového hospodárstva v prípade kontrol cezhraničného pohybu odpadov. Kontroly na štátnych hraniciach sú vykonávané aj v spolupráci s kontrolnými orgánmi susediacich krajín.

Druhou významnou oblasťou kontrol sú kontroly podľa zákona č. 329/2018 Z. z. o poplatkoch za uloženie odpadov. V rámci tohto zákona inšpekcia odpadového hospodárstva kontroluje ako poplatníkov poplatkov, tak aj prevádzkovateľov skládok odpadov/odkalísk, ale aj obce, ktoré používajú príjmy z poplatkov za uloženie odpadov. Najčastejšie porušenia sú zisťované vo vzťahu k nezákonnému konaniu zo strany obcí spočívajúcim v použití prijatých poplatkov v rozpore so zákonom.

Značný počet kontrol je každoročne vykonaný na základe podnetov, je to viac ako 30 % vykonaných kontrol. Pri týchto kontrolách inšpekcia odpadového hospodárstva zisťuje nezákonnosť konania najmä v súvislosti s uložením odpadu na mieste, ktoré na to nie je určené podľa zákona o odpadoch.

Ochrana prírody a krajiny

Vznik inšpekcie ochrany prírody a krajiny sa datuje k roku 1995, nadobudnutím účinnosti zákona č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. V roku 2002 prijatím zákona č. 237/2002 Z. z. o obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín sa inšpekcia ochrany prírody a krajiny stala aj orgánom štátneho dozoru vo veciach ochrany exemplárov (CITES). V súčasnosti vykonáva kontrolu dodržiavania zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, zákona č. 15/2005 Z. z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi, tzv. CITES, a nariadení EÚ ako je *nariadenie Rady (ES) č. 338/97 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi* a *nariadenie Komisie (ES)*

č. 865/2006, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá týkajúce sa vykonávania nariadenia Rady (ES) č. 338/97 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi.

Inšpekcia ochrany prírody a krajiny si od svojho vzniku postupne získala dôveryhodnosť a odborný kredit nielen medzi štátnymi orgánmi, s ktorými spolupracuje v rámci svojej kontrolnej činnosti, ale aj medzi samotnými občanmi. Dôvera občanov sa prejavuje každoročným nárastom podnetov poukazujúcich na porušenie rôznych oblastí zákona o ochrane prírody, najmä na ochranu drevín. Na základe podnetov bolo napr. v roku 2019 vykonaných viac ako 70 % všetkých kontrol podľa uvedeného zákona. Inšpekcia ochrany prírody a krajiny každoročne zisťuje porušenie právnych predpisov vo viac ako polovici vykonaných kontrol. Medzi najčastejšie zistené nedostatky patrí výrub drevín bez potrebného súhlasu orgánu ochrany prírody, nedodržanie podmienok určených na uskutočnenie výrubu (výrubaný iný počet drevín, na inej lokalite, v inom termíne a pod.), neuskutočnenie stanovenej náhradnej výsadby alebo nedodržanie podmienok určených na náhradnú výsadbu (napr. nedodržanie určeného počtu drevín, druhovej skladby drevín, nezabezpečenie starostlivosti o dreviny a pod.).

Nelegálne výruby drevín sú v posledných rokoch zaznamenávané aj vo voľnej krajine, najmä na pozemkoch pozdĺž vodných tokov a na pozemkoch, ktoré neboli dlhé roky obhospodarované a zarástli drevinami. O tieto dreviny je v súčasnosti veľký záujem z dôvodu ich využitia na drevnú štiepku na spaľovne s cieľom vyrobiť energiu. Výruby sú v takýchto prípadoch vykonávané živelné, neregulované, bez určenia podmienok zabezpečujúcich ochranu prírody a krajiny.

Okrem problematiky porušovania zákona v oblasti ochrany drevín, inšpekcia ochrany prírody a krajiny prešetruje aj nepovolené aktivity v chránených územiach – organizovanie športových aktivít, budovanie lesných ciest, využívanie dronov na filmovanie, vjazd a státie motorovými vozidlami, umiestňovanie stavieb, zásahy do vodných plôch a mokradí, ochranu chránených druhov rastlín a živočíchov, napr. odstránenie hniezd chráneného živočicha belorítky obyčajnej (*Delichon urbicum*).

V oblasti ochrany exemplárov (CITES), inšpekcia ochrany prírody a krajiny môže kontrolovať veľmi široké množstvo subjektov. Za exempláre podľa CITES sa totiž považujú nielen živé pôvodné a exotické živočíchy a rastliny, ale aj akékoľvek neživé časti a výrobky z nich. Okrem chovateľov tropických papagájov, dravých vtákov, opíc, plazov (korytnáčiek, hadov, jašterov), šeliem (levov, tigrov, púm, medveďov, rysov, vlkov atď.), tropických žiab, rýb, pavúkov a hmyzu inšpekcia ochrany prírody a krajiny kontroluje aj dovozcov a obchodníkov s tropickým drevom, kožušinami, držiteľov poľných trofejí (napr. slonie kly, rohy nosorožcov), výrobky

tradičnej ázijskej medicíny, kaviár, rôzne výživové doplnky s obsahom častí exemplárov rastlín a živočíchov, medvedie mäso, ale napr. aj turistické suveníry, ako sú koraly alebo veľké morské lastúry. Najčastejšími nedostatkami zistenými pri kontrolách sú nedôsledné alebo chýbajúce vedenie evidencie o držaných exemplároch, nepreukázanie pôvodu alebo spôsobu nadobudnutia exemplárov, vykonávanie komerčnej činnosti s exemplármi bez príslušného potvrdenia podľa nariadenia Rady (ES) č. 338/97, ako aj neplnenie povinností predávajúceho, ktorý je povinný zákazníka informovať o tom, aké má chovateľ povinnosti, ak chce, napr. chovať niektoré druhy papagájov, hadov a pod.

Biologická bezpečnosť

V roku 1998 sa zaviedlo moratórium na predaj geneticky modifikovaných potravín a využívanie geneticky modifikovaných poľnohospodárskych plodín. V odpovedi na obavy verejnosti EÚ zaviedla prísnu legislatívu týkajúcu sa GMO, ktorá je založená na princípe predbežnej opatrnosti sofistikovane distribuovanom vo viacerých smerniciach, nariadeniach a rozhodnutiach. SIŽP na úlohu presadiť novú legislatívu v praxi odpovedala v roku 2003 vytvorením zložky inšpekcie biologickej bezpečnosti. Podporou na jej zriadenie bol jeden z PHARE projektov *Biosafety Monitoring System*, v ktorom zúčastnenými inštitúciami okrem SIŽP boli Federálne ministerstvo pre zdravie a ženy Rakúska, Rakúska agentúra bezpečnosti potravín, Oblastná vláda Horné Bavorsko, Bavorské štátne ministerstvo pre životné prostredie, verejne zdravie a ochranu spotrebiteľov a Ministerstvo životného prostredia SR. Spolupráca inšpektorov vytvorená týmto projektom pokračuje dodnes. Pravidelne sa uskutočňujú spoločné kontroly v uzavretých zariadeniach aj v životnom prostredí, na ktorých sa zúčastňujú inšpektori z rôznych členských štátov. Inšpekcia biologickej bezpečnosti sa stala aktívnym členom európskej siete inšpektorov biologickej bezpečnosti, zúčastňuje sa a aj sama organizuje pracovné stretnutia inšpektorov členských štátov EÚ, na ktorom sa prehodnocujú inšpekčné postupy, triedenie používaných genetických technológií do rizikových tried, analytické metódy stanovovania GMO a používané ochranné opatrenia. Systém kontrol inšpekcie biologickej bezpečnosti podlieha aj inštitucionálne pravidelnému prehodnocovaniu zo strany EÚ. Posledný audit úradných kontrol GMO na Slovensku uskutočnila Európska komisia v januári 2018, zahŕňal preskúmanie vnútroštátnych právnych predpisov o GMO, organizáciu kontrol, zdroje, plánovanie a postupy, vykonávanie úradných kontrol vrátane odberu vzoriek a opatrení na presadzovanie práva. Podľa záverečnej správy z tohto auditu Slovensko má dobre organizovaný a efektívny systém úradných kontrol GMO, kontroly sú vykonávané kvalifikovane, odborne a vhodnými metódami.

Inšpekcia biologickej bezpečnosti intenzívne spolupracuje najmä s Ústredným kontrolným a skúšobným ústavom poľnohospodárskym, Ústavom verejného zdravotníctva a Štátnou veterinárnou a potravinovou správou, pretože zákon č. 151/2002 Z. z. o používaní genetických technológií a geneticky modifikovaných organizmov sa uplatňuje ako prvý a vždy pri všetkých druhoch GMO vrátane mikroorganizmov. Používateľovi GMO už od roku 2002 ukladá povinnosť vykonávať opatrenia na predchádzanie možným nepriaznivým účinkom na ľudí a na životné prostredie, s povoleným pokusným zavádzaním GMO do životného prostredia sa na území SR však začalo až v roku 2007. Prvý pokusný GMO do životného prostredia zavádzalo Slovenské centrum poľnohospodárskeho výskumu. Pre výskumných pracovníkov aj pre inšpektorov biologickej bezpečnosti to bola náročná skúsenosť, ktorí vykonali každoročne okolo 70 kontrol na miestach tohto zavádzania. Výsledky kontrol však svedčia o tom, že v SR už v tom čase bol vytvorený primeraný odborný priestor na bezproblémové zvládnutie tejto činnosti. Náročnejšie je vyhovieť prísny požiadavkám legislatívy pri používaní genetických technológií v uzavretých priestoroch, s čím majú skúsenosti aj niektoré ústavy SAV.

Inšpekcia biologickej bezpečnosti svoje kontroly postupne rozšírila aj o kontroly environmentálneho označovania, tvorby národnej infraštruktúry priestorových informácií, využívania genetických zdrojov a v roku 2019 aj o kontroly opatrení uplatňovaných voči inváznym druhom.

Na tvorbe postupov k zaobchádzaniu s inváznymi druhmi inšpekcia biologickej bezpečnosti úzko spolupracuje s Centrom biológie rastlín a biodiverzity SAV na dosiahnutie plného súladu so zákonom č. 150/2019 Z. z. o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia invázných nepôvodných druhov a s článkom 8 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1143/2014. Spoločne bolo posúdené riziko úniku alebo šírenia invázných druhov s prihliadnutím na identitu, biológiu a spôsoby rozširovania daného druhu, možnú interakciu s prostredím a iné dôležité faktory. Spoločne bol vypracovaný systém nepretržitého dohľadu pri manipulácii s inváznymi druhmi vrátane podmienok ich prepravy a pohotovostný plán v prípade havárie vrátane plánu eradikácie.

Biologická bezpečnosť je oblasť, ktorá je v EÚ regulovaná iba v posledných rokoch, tak spolu s pripravovanou legislatívou sa vyvíjali a vyvíjajú aj informačné technológie, ktorými sú inšpektori biologickej bezpečnosti schopní svoju oblasť cielene kontrolovať, vyhodnocovať a bezprostredne spolupracovať s povinnými subjektmi. Efektívnym nástrojom kontroly je povinné zdieľanie environmentálnych informácií prostredníctvom geoportálov. Preto medzi prioritnými úlohami inšpekcie biologickej bezpečnosti je v uplynulých desiatich rokoch aj kontrola plnenia povinností vyplývajúcich povinným

osobám zo zákona č. 3/2010 Z. z. o národnej infraštruktúre pre priestorové informácie. Oblasťami kontroly sú hlavne metaúdaje, zobrazovacie a ukladacie služby a interoperabilita.

Environmentálna legislatíva poskytuje aj dobrovoľné nástroje environmentálneho správania. Jedným z týchto nástrojov je zákon č. 469/2002 Z. z. o environmentálnom označovaní výrobkov, ktorý umožňuje konštruktérom, výrobcam a poskytovateľom služieb získať pre svoj produkt environmentálnu značku, ak ich produkt aj jeho výroba spĺňajú stanovené kritériá zamerané na ochranu životného prostredia. Práva oprávnených subjektov chráni aj zákon č. 263/2015 Z. z. o pôsobnosti pre oblasť prístupu ku genetickým zdrojom a využívania prínosov vyplývajúcich z ich používania. Opatrenia transponované v tomto zákone sú na medzinárodnej úrovni upravené *Nagojským protokolom o prístupe ku genetickým zdrojom a spravodlivom a rovnocennom spoločnom využívaní prínosov vyplývajúcich z ich používania*, ktorý spolu s *Kartagenským protokolom o biologickej bezpečnosti* zaviedol postupy implementácie k *Dohovoru o biologickej diverzite* a pre inšpekciu biologickej bezpečnosti je výzvou uviesť tieto pravidlá do praxe.

Integrované povoľovanie a kontrola

Integrovaný prístup k ochrane životného prostredia bol prvýkrát v legislatíve EÚ zakotvený *smernicou Rady 96/61/ES z 24. septembra 1996 o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia*. V rokoch 1999 – 2000 spoločnosť ECOTEC realizovala pre MŽP SR projekt britského know-how fondu s názvom *Vytvorenie kapacít pre IPKZ na Slovensku*, z ktorého výsledkov vyplynulo vytvorenie prvého zákona č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia v znení neskorších predpisov o IPKZ a príslušného povoľujúceho orgánu na SIŽP. V rokoch 2002 – 2004 bol realizovaný projekt DANCEE (konzorcium Ramboll-PlanMiljo) s názvom *Podpora Slovenska pri implementácii smernice o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania (Integrated Pollution Prevention and Control, IPPC)* a v rokoch 2003 – 2004 realizovaný ďalší Twining projekt SR/Grécko (Slovenská agentúra životného prostredia a NTU Atény) *Implementácia smernice o IPPC*. Realizácia a výsledky týchto projektov boli prípravnou fázou, ktorá uľahčila na Slovensku transpozíciu smernice Rady 96/61/ES do právneho poriadku SR, a to do prvého zákona č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia v znení neskorších predpisov. Tento zákon upravoval integrovanú prevenciu a kontrolu znečisťovania životného prostredia, práva a povinnosti prevádzkovateľov prevádzok, v ktorých sa uskutočňuje jedna alebo viacej priemyselných činností podľa prílohy č. 1 k tomuto zákonu, úlohy orgánov verejnej správy v procese IPKZ, informačný systém IPKZ a podmienky odbornej spôsobilosti na poskytovanie odborného poradenstva v oblasti IPKZ.

Zákon definoval IPKZ ako súbor opatrení zameraných na prevenciu znečisťovania životného prostredia, znižovanie emisií do ovzdušia, vody a pôdy, obmedzenie vzniku odpadu a zhodnocovanie a zneškodňovanie odpadu s cieľom dosiahnuť vysokú celkovú úroveň ochrany životného prostredia. Cieľom IPKZ je preto minimalizácia dopadov povoľovanej prevádzky na životné prostredie, čiže predchádzanie vzniku znečistenia, prípadne obmedzovanie jeho vzniku voľbou vhodných výrobných postupov a technológií, úspora nákladov na suroviny, energie, vodu. Tým sa prekonáva princíp zložkového prístupu, ktorý často viedol iba k prenosu znečisťovania z jednej zložky životného prostredia do druhej. Integrovaný prístup k ochrane životného prostredia sa tak zaradil k najpokrokovejším stupňom ochrany zložiek životného prostredia aj na území Slovenska. Hlavným prostriedkom na dosiahnutie základného cieľa integrovaného povoľovania, t. j. zníženia dopadov na životné prostredie, sa stáva zavádzanie a používanie *najlepších dostupných techník (Best Available Techniques, BAT)*, ktoré boli na európskej úrovni vypracované v tzv. referenčných dokumentoch o BAT-BREF (*Best Available Techniques Document*) Európskym úradom pre IPKZ (*European Integrated Pollution Prevention and Control Bureau, EIPPCB*) so sídlom v Seville.

Keďže zákon určil SIŽP ako príslušný orgán v tejto oblasti, 1. augusta 2003 bola na SIŽP zriadená zatiaľ jej posledná zložka *integrované povoľovanie a kontrola*. Jej primárnou úlohou je vydávanie integrovaných povolení, ale súčasne je aj špeciálnym stavebným úradom, ktorý vydáva stavebné povolenia a kolaudačné rozhodnutia pre prevádzky spadajúce pod IPKZ. V predmetných prevádzkach tiež vykonáva environmentálne kontroly, pri ktorých dohliada a presadzuje, aby prevádzkovatelia dodržiavali podmienky integrovaného povolenia s cieľom minimalizovať negatívny dopad priemyslu na životné prostredie a aplikovali vo svojich procesoch BAT, t. j. inovovali svoju technológiu v súlade s najnovšími vedeckými poznatkami. Za zistené nedostatky v rámci environmentálnych kontrol zložka IPKZ ukladá prevádzkovateľom pokuty a opatrenia na nápravu. V prípade povoľovania prevádzky na území SR, ktorá by mohla mať vplyv na životné prostredie susedného členského štátu, zabezpečuje vyjadrenie cudzieho dotknutého orgánu a jeho účasť na konaní a v prípade povoľovania prevádzky na území susedného členského štátu, ktorá by mohla mať vplyv na životné prostredie na území SR, zasiela tomuto štátu stanovisko za SR.

V prvých rokoch fungovania musela SIŽP v relatívne krátkom čase (do 30. apríla 2004) vydať prvé integrované povolenia na všetky nové prevádzky, čo súviselo so vstupom Slovenskej republiky do EÚ (1. máj 2004). Táto úloha bola splnená a tak do 1. mája 2004 bolo vydaných 32 integrovaných povolení na všetky nové prevádzky.

Ďalší časový horizont, do ktorého museli mať všetky jestvujúce prevádzky spadajúce pod IPKZ vydané in-

tegrované povolenia, bol 30. október 2007. SIŽP dodržala aj tento termín a vydala 500 integrovaných povolení.

Nasledujúce obdobie sa na pôde Európskeho parlamentu naliehavo prezentovala potreba prevencie, zníženia a čo možno najväčšej eliminácie znečisťovania spôsobovaného priemyselnými činnosťami, tiež sa postupne začala presadzovať zásada *znečisťovateľ platí*, ale rástla aj potreba ustanoviť všeobecný rámec kontroly hlavných priemyselných činností. Tieto dôvody viedli v roku 2010 k prijatiu *smernice Európskeho parlamentu a Rady 2010/75/EÚ z 24. novembra 2010 o priemyselných emisiách*, ktorá zlúčila sedem smerníc do jednej (78/176/EHS, 82/883/EHS, 92/112/EHS, 1999/13/ES, 200/76/ES, 2001/80/ES a 2008/1/ES). V súlade s touto smernicou by povolenie malo obsahovať všetky opatrenia potrebné na dosiahnutie vysokej úrovne ochrany životného prostredia ako celku a na zabezpečenie činnosti v prevádzke v súlade so všeobecnými zásadami, ktoré upravujú základné povinnosti prevádzkovateľa. Povolenie by malo obsahovať aj emisné limity pre znečisťujúce látky alebo rovnocenné veličiny alebo technické opatrenia, primerané požiadavky v oblasti ochrany pôdy a podzemných vôd, ako aj požiadavky na monitorovanie. Podmienky povolenia by sa mali stanoviť na základe najlepších dostupných techník. Smernica a jej myšlienky boli v roku 2013 transponované aj do právneho poriadku Slovenska a to v zákone č. 39/2013 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia v znení neskorších predpisov.

* * *

Svet v súčasnosti nevyhnutne, ako daň za svoj rozvoj v posledných sto rokoch, čelí mnohým environmentálnym výzvam, ktoré sa však bez riadneho prijímania adresných legislatívnych pravidiel a ich následného vyžadovania, môžu len s ťažkosťami ujať a presadiť. V tomto smere bude SIŽP zohrávať aj naďalej významnú a nenahraditeľnú úlohu. Za týmto účelom SIŽP vyvíja konkrétne kroky k jej nevyhnutnému efektívnemu dobudovaniu s primárnym cieľom, a to v maximálnej možnej miere zodpovedajúcej reálnym možnostiam organizácie (personálne, technické, kompetenčné), aktívne reagovať na najväčšie environmentálne problémy. Preto jej primárna úloha bude v nasledovnom období prioritne orientovaná na preverovanie činnosti či už jednotlivcov alebo podnikateľov, dôsledkom ktorej je možné ohrozenie životného prostredia a zdravia ľudí. Na dosiahnutie tohto cieľa, ktorý sa možno zdá byť formálne pomenovaný a jednoduchý, avšak obsahovo je mimoriadne náročný a zložitý, SIŽP už v súčasnosti podniká množstvo krokov, ktoré ju k tomuto cieľu vedú. Je to napr. aktívna účasť pri tvorbe alebo novelizácii právnych predpisov, kedy využíva praktické poznatky na ich skvalitnenie v prospech ochrany životného prostredia. Je to aj aktuálna účasť na projektoch hrađených zo štrukturálnych

zdrojov EÚ, ktoré majú napomôcť k technickému dobudovaniu SIŽP, vrátane účinného informačného systému celej SIŽP, ktorý bude poskytovať analýzu rizík jednotlivých zložiek životného prostredia, ale aj vytvorenie priestoru, v ktorom majú občania možnosť dozvedieť sa o výsledkoch šetrenia najvypuklejších problémov a káuz, alebo možnosť jednoduchým spôsobom podávať podnety. Pre SIŽP je veľkou a zaväzujúcou výzvou do nasledujúceho obdobia garantovať svoje miesto efektívnou, všeobecne prospešnou a profesionálnou činnosťou aj naďalej. SIŽP má väčšie možnosti ako ktokoľvek iný v ovplyvňovaní správania jednotlivých osôb, či už fyzických alebo podnikateľov, vo vzťahu k životnému prostrediu. Preto chce svoje pôsobenie aj naďalej plnohodnotne zastávať a naplňovať jej hlavné poslanie *presadzovať právne predpisy, zvyšovať environmentálne povedomie a zodpovednosť dotknutých osôb za stav životného prostredia a ochraňovať životné prostredie a zdravie ľudí*.

Literatúra

- Bieliková, M., Bukovská, G., Horváth, L., Horecká, T.: Kontrola používania GMO v SR. Bratislava: Veda, 2008, s. 47
- Feketeová, M., Horecká, T., Mogelská, N.: Unintentional Transboundary Movements of LMOs: Experiences from Central and Eastern Europe. Biosafety Protocol News, 2016, 12, p. 10 – 11
- Horvath, L., Horecka T., Feketova M., 2012: Cultivation of biotech-crops, control of co-existence and environmental monitoring of GM plants in Slovakia. Plant Protect. Sci., 48, p 3-10.
- SIŽP: Výročné správy Slovenskej inšpekcie životného prostredia od roku 2004 do 2015. (<http://old.sizp.sk/univerzal1.php?t=1513260881&tab=vyrspravy>)
- Súhrnná správa Slovenskej národnej akreditačnej služby z reakreditácie pracovísk technických činností – inšpekčný orgán, 28. 07. 2019
- Tóth, D., Bežo, M., Bežová, K., Brežňanová, I., Brindza, J., Bulla, J., Ferenčík, I., Furiaková-Šulejová, L., Gálová, Z., Godány, A., Horecká, T., Hraška, Š., Ražná, K., Chrenek, P., Kačániová, M., Kantíková, M., Klubicová, K., Kmeť, V., Siekel, P., Sommer, A., Šajbidor, J., Štefanovič, J., Štefúnová, V.: Biologická bezpečnosť. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2007, 463 s.
- Vyhodnotenie plnenia Plánu hlavných úloh SIŽP za roky 2016 až 2018

Ing. Jarmila Ďurďovičová, jarmila.durdovicova@sizp.sk
Útvar inšpekcie odpadového hospodárstva Slovenskej inšpekcie životného prostredia, Grösslingová 5, 811 09 Bratislava